

SdBB brabantse boerderijen, bijgebouwen, erf en cultuurlandschap.

De Stichting de Brabantse Boerderij zoekt Vrienden. Al vanaf € 20,- per jaar bent u Vriend van onze Stichting. Voor onze Vrienden hebben we wat over. Zo ontvangt u viermaal per jaar onze Nieuwsbrief, waardoor u op de hoogte blijft van onze activiteiten. Ook krijgt u korting op onze publicaties en cursussen en u kunt deelnemen aan onze jaarlijkse Vriendendag. U kunt zich aanmelden op onze website, waar u ook ons volledige aanbod van diensten vindt.

Stichting de Brabantse Boerderij

Secretariaat:
Monumentenhuys Brabant,
Markt 9,
4931 BR Geertruidenberg

Het bestuur van de Stichting De Brabantse Boerderij, voor boerderij, erf, land en erfgoed wordt gevormd door:

Vriendenadministratie:
Berewoutstraat 69,
5211 DJ 's-Hertogenbosch
telefoon: 06-51485271
pieter.jacobs@home.nl

- **Ger van den Oetelaar** (voorzitter), Liempde
- **Jan Kerkhof** (vice-voorzitter), Boerdonk
- **Jan Aalders** (secretaris), Schijndel
- **Pieter Jacobs** (penningmeester), 's-Hertogenbosch
- **Johan Jansen**, Middelbeers
- **Pieter Parel**, Den Hout
- **Elke de Rooij**, Raamsdonksveer
- **Joop Steenbakkers**, Schijndel
- **Dick Zweers**, Bergeijk

SdBB brabantse boerderijen, bijgebouwen, erf en cultuurlandschap.

www.debrabantseboerderij.nl

U vindt ons ook op facebook:
www.facebook.com/stichtingdebrabantseboerderij

Riet- en dakdekkersbedrijf
De Laet
Julianastraat 9
5087 BB Diessen
Tel: (013) 504 6174
Fax: (013) 504 6175

Voor al uw reparatie, onderhoud en nieuwe rietdaken

www.delaet-rietdekkers.nl

't Achterhuis
historische bouwmaterialen bv
since 1965

tegels, houten vloeren, stenen, poorten
schouwen, tuinaccessoires, sanitair etc.

Bouw Antiek
Kreitemolenstraat 92
5071 BH Udenhout (N.Br)
Tel. 013 - 511 1649

www.achterhuis.nl

ACTIVITEITEN

Nieuwe putmikken voor nieuwe waterputten.

Op vrijdag 7 en zaterdag 8 november werden door een trekpaard zo'n vijftien bomen uit De Geelders gesleept. Een bijzonder, authentiek spektakel. De bomen worden gebruikt voor het maken van putmikken bij tien waterputten in het centrum en aan de rand van Liempde. Een putmik is ook wel een lange houten paal die onderdeel vormt van een soort hefboomconstructie. Door het maken van zo'n constructie is het mogelijk om water uit de diepe put te halen. De realisatie van de waterputten is één van de deelprojecten waarmee de SPPIll-projectgroep Natuur- en cultuurprojecten de relatie tussen het authentieke centrum van Liempde en het omliggende buitengebied wil versterken. Stichting de Brabantse Boerderij voert de projectleiding over dit project. Toon Ondersteijn, één van de betrokkene namens Stichting de Brabantse Boerderij: "Het zagen van de bomen lieten we doen door professionals. Dit deden we met name vanwege de veiligheid. Bij dit soort dingen is het namelijk belangrijk dat je kennis van zaken hebt." Na het vervoer naar de parkeerplaats door het trekpaard, zijn de bomen met de tractor naar de Kerkheiseweg in Liempde gebracht. Het sjouwwerk werd voornamelijk uitgevoerd door vrijwilligers.

De planning is om dit jaar nog te starten met het metselen van de eerste putten. Inmiddels zijn de eerste drie locaties voor de waterputten geselecteerd, maar de komende maanden worden er nog meer locaties bezocht en beoordeeld op geschiktheid. Met de uitvoering van dit project, worden cultuurhistorische elementen steeds meer teruggebracht in het Liempde landschap. "Het is een leuk project om uit te voeren. De waterputten zijn een aanvulling op het landschap, maar daarnaast stimuleren we hiermee ook dat er vaker gebruik wordt gemaakt van het water uit de waterputten. Bijvoorbeeld voor werkzaamheden in de tuin", aldus Toon.

Omgaan met cultuurhistorische boerderijen

SdBB organiseerde een cursus over de cultuurhistorische ontwikkeling van de verschillende boerderijen met hun ontwerputgangspunten, details en materiaaltoepassingen. Het omgaan met bouwhistorische sporen, ontwerp, en het bouwkundig detailleren kreeg daarnaast aandacht. De cursus werd gehouden in het Streekhuis te Liempde op 10, 17 en 24 november en werd bezocht door 22 personen. Het was een gemêleerd gezelschap, bestaande uit personen uit de bouwwereld zoals architecten en bouwkundigen, maar ook door een ambtenaar, een aannemer en eigenaren van boerderijen. Er zijn handouts uitgereikt en een boek over boerderijen van de SdBB. De cursus is goed door de deelnemers goed ontvangen en wordt bij voldoende belangstelling in 2015 herhaald. Inlichtingen hierover bij Joop Steenbakkers.

Snoeicursus groot en klein fruit 2015

SdBB organiseert begin 2015 weer snoeicursussen. Er is een cursusdag voor het snoeien van hoogstbij am fruitbomen: appel, peer, pruim, noot, kers en een snoeidag voor klein fruit: braam, rode bes, zwarte bes, framboos en taybes.

Op beide dagen wordt begonnen met theorie, maar daarna de toepassing ervan en de praktijk van het daadwerkelijk snoeien.

Bij het theorie gedeelte wordt ingegaan op de achtergronden van de groei- en snoeieregels. Er wordt uitleg gegeven over achterstallig onderhoud, vormsnoei, verjongingssnoei, maar ook over het praktisch gebruik van gereedschap en onderhoud van gereedschap. Na een korte demonstratie gaat elke deelnemer zelfstandig aan de slag in een boomgaard of kleinfruitaanplant.

Tijdstip: zaterdag 31 januari 2015 cursusdag over hoogstamfruit en zaterdag 7 februari 2015 cursusdag kleinfruit.

Men kan zich voor beide dagen opgeven, maar het is natuurlijk ook mogelijk om aan één cursusdag deel te nemen. Voor Vrienden van SdBB zijn de kosten per cursusdag € 30,-. Anderen kunnen deelnemen voor € 50,-. Voor dezelfde prijs is het mogelijk je aan te melden als Vriend (€ 20,-) en daarna deelnemen voor € 30,-.

Aanmelden vóór 15 januari 2015 bij Cees Sleutjes en tegelijkertijd het betreffende bedrag overmaken op de rekening van de Stichting de Brabantse Boerderij: NL 79 RABO0152028382. Graag daarbij vermelden: snoeien hoogstamfruit 31-01-2015 en/of snoeien kleinfruit 07-02-2015.

Een deelnemer die een te snoeien boomgaard met hoogstam heeft in Midden- of West-Brabant kan zich aanmelden als cursuslocatie. Dan even contact opnemen met Cees Sleutjes. Hij beoordeelt of de locatie geschikt is. Anders zal de cursus worden uitgevoerd in de omgeving van Liempde. Informatie over de locatie ontvangt elke deelnemer later. Bij onwerkbaar weer wordt de cursusdatum 2 weken opgeschoven. Ook daarover ontvangt u bericht. Geef daarom bij de aanmelding uw telefoonnummer en/of mailadres op waarop U bereikbaar bent. Verdere informatie bij Johan Jansen, tel 013 514 1834, email: johanbea@planet.nl of Cees Sleutjes tel 0411 632726, email: c.sleutjes@hetnet.nl

Onderzoek Kartuizerhoeve Boxtel

Via Stichting Kartuizerklooster Sinte Sophia van Constantinopel is veel bekend geworden en gepubliceerd over dit kartuizerklooster dat in Olland werd gesticht. Opmerkelijk is dat het kartuizerklooster ook nadrukkelijk aanwezig geweest is in Boxtel via verschillende eigendommen c.q. hoeses.

Een van de belangrijkste kartuizerhoeves van de streek is de jammer genoeg afgebrande kartuizerhoeve Goorestraat 1, centraal in het buurtschap Kleinder-Liempde te Boxtel. Via onderzoek op het gebied van archeologie, archief & bouwhistorie wordt een publicatie over de hoeve voorbereid. Het project wordt grotendeels door vrijwilligers uitgevoerd in nauwe onderlinge samenwerking. Op 25 november 2014 was de startbijeenkomst van het project. Er werd een samenwerkingsovereenkomst getekend door de Vereniging van Vrijwilligers in de Archeologie Afdeling 23 AVKP (Archeologie Vereniging Kempen en Peelland), Heemkundekring Boxtel, Stichting de Brabantse Boerderij en de Stichting Kartuizerklooster Sinte Sophia van Constantinopel. Het project wordt gesteund door de gemeente Boxtel en de Streekraad van nationaal landschap Het Groene Woud.

Ondertekening van de samenwerking rond de Karthuizerhoeve in Boxtel. Foto Ruud van Nooijen.

Vriendendag 2015 op 11 april

De Vriendendag krijgt vanaf 2015 een wat andere opzet dan voorheen. Reden we tot nu toe met bussen in een wat hoge snelheid langs veel boerderijen en bezochten we er enkelen, vaak ook tamelijk vluchtig, vanaf 2015 gaan we ca. 6 boerderijen meer in detail bezoeken en bekijken, inclusief een toelichting door de eigenaar en/of de restauratie-architect. Daarnaast zal er tijdens de Vriendendag ook tijd ingeruimd worden voor het bespreken van de doelstelling en de geplande activiteiten van Stichting de Brabantse Boerderij, voor Boerderij, Erf, Land en Erfgoed.

Door deze wat andere opzet hopen we een nog interessantere Vriendendag te bieden, die U niet mag missen. In 2015 bezoeken we boerderijen in de omgeving van Breda.

Zoals ook voorheen is het aantal deelnemers om organisatorische

redenen beperkt tot maximaal 150. De Vriendendag is speciaal gericht op onze Vrienden, maar ieder mag (maximaal 2) introducés aanmelden. De kosten voor deelname zijn € 35,- voor Vrienden en € 45,- voor partners/gezinsleden/introducés.

Gelieve dit bedrag vóór 15 maart 2015 over te maken op het rekeningnummer van de SdBB (BIC: RABONL2U IBAN: NL79 RABO 0152 0283 82) onder vermelding van "Vriendendag-2015" Voorwaarde voor deelname is verder dat U de Vriendenbijdrage voor 2015 (minimaal €20,-) dan ook betaald heeft. Uw aanmelding is pas definitief als alle bedragen zijn ontvangen. Elke ingeschrevene ontvangt daarna een bevestiging van deelname, met de nadere gegevens en het programma van 11 april 2015. Voor vragen of bijzonderheden over uw deelname kunt u contact opnemen met Johan Jansen (tel. 013 514 18 34 of E-post: johanbea@planet.nl).

GESIGNALEERD

Stichting Historische Fruitcultuur i.o.

Er is een nieuw regionaal initiatief. Een groep van nu al 11 personen is hard aan de slag om een stichting op te richten die zich gaat inzetten voor de historische fruitcultuur. Vrienden van SdBB zijn mogelijk geïnteresseerd in dit thema en initiatief. Historische (hoogstam) fruitbomen horen thuis in ons landschap en hebben een hoge waarde, zowel landschappelijk, ecologisch als cultuurhistorisch. Ook de genetische biodiversiteit krijgt aandacht. De stichting in oprichting denkt aan acties zoals:

- De organisatie van een jaarlijkse fruitdag
  - Inventarisatie van bestaand fruit
  - Inrichting van boomgaarden
  - Stimuleren van kennis over beheer van fruitbomen en boomgaarden
  - Kennisoverdracht over gebruik, verwerking en bewaren van fruit
- Op dinsdag 9 december om 20.00 uur is er bij de Philips Fruittuin, Oirschotsedijk 14a, 5651 GC te Eindhoven een bijeenkomst waar het initiatief wordt toegelicht. Aanmelden hiervoor of andere informatie via: jan@zandbergenfruitbomen.nl

Publicaties SdBB

Historische boerderijen in Het Groene Woud.

Handreikingen voor het behoud van het ruraal erfgoed.

Erfgoed in de Meierij.

Bijgebouwen op boerenerven.

Historische boerderijen in Baronie en Markiezaat.

Handreikingen voor het behoud van het ruraal erfgoed.

Historische boerderijen van Peelland tot Land van Cuijk.

Handreikingen voor het behoud van het ruraal erfgoed.

Traditionele boerenlandschappen, boerenerven en landbouwhuisdieren in Noord-Brabant.

Zie voor verdere informatie: www.debrabantseboerderij.nl

SdBB brabantse boerderijen, bijgebouwen, erf en cultuurlandschap.

De gerestaureerde oversteek van de Armenhoeve in Best

Nieuwsbrief

107
december 2014

In deze Nieuwsbrief:

De Armenhoeve in Best gerestaureerd.

Presentatie boek Hein Vera

Activiteiten:

- **Nieuwe putmikken voor nieuwe waterputten**
- **Omgaan met cultuurhistorische boerderijen**
- **Snoeicursus groot en klein fruit 2015**
- **Onderzoek Kartuizerhoeve Boxtel**
- **Vriendendag 2015 op 11 april**

Gesignaleerd

- **Stichting Historische Fruitcultuur i.o.**

www.debrabantseboerderij.nl

DE ARMENHOEVE IN BEST GERESTAUREERD

Woensdag 12 november 2014 werd de Armenhoeve in Best, de oudste boerderij van west Europa, na de restauratie weer in gebruik genomen als kalverenstal door de familie Scheepers. Pieter van Vollenhove kwam hiervoor speciaal naar Best. Ook gedeputeerde Brigit van Haften was aanwezig met andere vertegenwoordigers van de provincie, van de Rijksdienst Cultureel Erfgoed, de gemeente Best, Stichting de Brabantse Boerderij en nog meer genodigden uit de monumenten- en restauratiebranche. De restauratie van de Hoeve Amelrijk-Booth (de officiële naam van de Armenhoeve) werd afgesloten en opgeleverd. Pieter van Vollenhove, oud-voorzitter van het Nationaal Restauratiefonds, mocht het nieuwe monumentenschildje op de boerderij onthullen. Hij memoreerde dat het een uitzonderlijkheid is dat de boerderij op de lijst van Rijksmonumenten werd geplaatst. Een andere bijzonderheid, waarmee hij de familie Scheepers complimenteerde, is dat het gebouw ook na de restauratie zijn agrarische functie behoudt. Het blijft een kalverenstal.

Niet alleen de familie Scheepers, eigenaar van de Armenhoeve, mag trots zijn op het resultaat. Dat geldt ook voor heel Best, voor de hele provincie Noord-Brabant en zelfs voor heel Nederland. Het gaat immers over de oudste boerderij van west Europa, zoals eerder al uit dendrochronologisch onderzoek is gebleken. Een groot deel van het oude houtskelet van de boerderij is van het jaar 1263.

Redengevende omschrijving

Uit de redengevende beschrijving waarom Oirschotseweg 117 een monument is, ontlenen we het volgende citaat over het oudste deel van de boerderij:

Het bedrijfsgedeelte bestaat uit een nagenoeg compleet gebintwerk van vijf jukken. De basis van het systeem is een ankerbalkgebint. De stijlen zijn bovenaan van een dubbele pen voorzien. De nog aanwezige oorspronkelijke kap bestaat uit sporen in zware afmetingen en met grote tussenafstanden met dubbele en enkele haanhouten waarbij de langsondersteuning met driehoekspanen van later datum is.

Meester Pieter van Vollenhove nam het woord bij gelegenheid van de afronding van de restauratie van de Armenhoeve in Best.

Verschiedende constructiedetails (w.o. lipverbindingen), het gebinttype en de gesneden telmerken wijzen naar een vroege ontstaansdatum. Tot nader bewijs menen we die vóór 1500 te mogen stellen. (Inmiddels bleek de constructie uit 1263 te dateren, red.). Ook de daksporen wijzen op een vroege bouwdatum. Gebintwerk en daksporen zijn nabij de brandmuur sterk beroet. Dit gegeven in combinatie met de over de hand gemetselde brandmuur leidt tot de conclusie dat de constructie van het bedrijfsgedeelte oorspronkelijk aan de zuidzijde langer was. Bij de bouw van een stenen woonhuis met dragende muren kwam het tot een inkorting waarbij een brandmuur en een rookkanaal een belangrijke modernisering vormden ten aanzien van het vroegere rookhuis waar de rook van een open vuur door kieren in het dak moest ontsnappen. Een bijzonder kenmerk van het gebintwerk is dat de gebinten om de andere van een dubbele ankerbalk zijn voorzien. De korbels kruisten hier oorspronkelijk de onderste ankerbalk om in de bovenste te eindigen met een lipverbinding. Dit alles is zeer uitzonderlijk en hoogst zeldzaam. Tot zover het citaat.

Onderzoek en publicatie

De restauratie van de Armenhoeve ging gepaard met een uitgebreid bouwhistorisch onderzoek. Ook is de bewoningsgeschiedenis onderzocht en tot slot is er archeologisch onderzoek uitgevoerd. De resultaten van al dit onderzoek worden gebundeld in een publicatie waaraan nog druk gewerkt wordt. Hierboven is in de Redengevende Omschrijving al heel globaal iets aangegeven over de manier waarop de houtconstructie is opgebouwd. Die houtconstructie is het oudste onderdeel van het gebouw. Pas later werd de boerderij ommetseld met bakstenen gevels. Uit het archeologisch onderzoek blijkt dat de funderingssleuven voor deze bakstenen gevels gegraven zijn in de 17de of het begin van de 18de eeuw. Daarvoor bestond het gebouw dus enkel uit hout met wanden van vlechtwerk en leem. Een andere conclusie die uit het archeologisch onderzoek getrokken wordt is dat het terrein waarop de boerderij staat in de loop der eeuwen nagenoeg een meter is opgehoogd. Ook de "vloer" van de potstal is fasegewijs opgehoogd. Op het moment dat de boerderij gebouwd werd moet de directe omgeving dus behoorlijk nat geweest zijn.

Het archeologisch onderzoek blijkt ook belangrijk te zijn voor de datering van de boerderij. Het houtskelet is weliswaar uit 1263, maar er bestaat een mogelijkheid dat die houtconstructie aanvankelijk ergens anders stond en pas later op de huidige plek is terechtgekomen. Dat de boerderij in de loop van zijn geschiedenis niet verplaatst werd kon worden vastgesteld uit het gevonden aardewerk. Dat dateert net als het hout uit de 13de eeuw. Op de huidige plek van de Armenhoeve stond deze er dus al vanaf het moment van de bouw in 1263. Oudere voorgangers blijken er dus niet te zijn.

Het onderzoek leverde nog meer gegevens op. Zo werden in de grondmonsters allerlei zaden en plantenresten aangetroffen, die iets zeggen over de natuurlijke omgeving en over de landbouwgewassen in de loop van de tijd. Het archeologisch onderzoek blijkt een duidelijke toegevoegde waarde te hebben voor het bouwhistorisch onderzoek. In de publicatie die gepland staat voor 2015 worden al deze archeologische gegevens beschreven, naast de resultaten van het bouwhistorisch onderzoek en het onderzoek naar de bewoners van de hoeve. We zijn zeer benieuwd naar alle details en bijzonderheden over de Armenhoeve in Best.

Bovenstaande gegevens zijn ontleend aan: Redengevende omschrijving Best Oirschotseweg 117, Best, sept 2009; J.W. de Kort en O. Brinkkemper, Het archeologisch onderzoek naar de Armenhoeve te Best, RCE, Amersfoort, 2014.

Op de omslag van deze nieuwsbrief een foto van de gerestaureerde overstek van de Armenhoeve. Daarnaast een kolomgrote foto van één van de gebintstijlen.

PRESENTATIE BOEK HEIN VERA

Vrijdag 21 november organiseerde Het Groene Woud, Brabantse Heem en SdBb de bijeenkomst Erfgoedversterking in de praktijk ... in Het Groene Woud. De bijeenkomst vond plaats bij de Gasthuishoeve in Sint-Oedenrode. Het was een zeer druk bezochte middag met meer dan 150 geïnteresseerden. De bijeenkomst stond geheel in het teken van erfgoed en cultuurhistorie. Een groot onderdeel van het programma was de boekpresentatie van Hein Vera. De auteur overhandigde zijn eerste exemplaar aan Ruud Severijns, burgemeester van de gemeente Oirschot. Het boek van Hein Vera heeft de naam: "... dat men het goed van den ongeboornen niet mag verkoopen. Gemene gronden in de Meierij van Den Bosch tussen hertog en hertog 1000-2000." Het is de nieuwste uitgave van Stichting de Brabantse Boerderij in samenwerking met Pictures Publishers. Het boek is gebaseerd op het proefschrift van Hein Vera dat dezelfde titel draagt, waarmee hij in 2011 aan de Radbouduniversiteit promoveerde tot doctor. Het proefschrift gaat over de rechtsgeschiedenis, landbouwgeschiedenis en landschapsgeschiedenis in het midden en oosten van Noord-Brabant, namelijk de historische Meierij van Den Bosch (de kwartieren Maasland, Oisterwijk, Peel-land, Kempenland en stad en vrijdom van 's-Hertogenbosch) van circa 1.000 tot aan onze eeuw.

In zijn inleiding gaf Hein Vera een aantal zaken aan die in de ontwikkeling van het agrarisch landschap in de Meierij toch echt anders waren verlopen dan onderzoekers en wetenschappers in het verleden van mening waren. Bijvoorbeeld dat het landschap in de Meierij vanouds woest heideveld was. Bovendien moet volgens Hein Vera de geschiedenis van de potstal in boerderijen herzien worden. Ook over de eigendomsrechten op de woeste gronden weet Hein Vera het een en ander te verbeteren. En tussendoor wordt ook nog aangegeven wanneer de verstening van de boerderijen in de Meierij heeft plaatsgevonden.

Ruud Severijns noemde in zijn reactie dat dit boek een belangrijke bijdrage levert om de resultaten van wetenschappelijk onderzoek op een prettig leesbare manier toegankelijk te maken voor een breed publiek.

Formaat 180 x 250 mm
Genaaid gebonden
Full colour
336 pagina's

Hein Vera overhandigde zijn boek aan Ruud Severijns, burgemeester van Oirschot. Foto Ruud van Nooijen.

SCHAMP

Bouwkundig advies

- ▶ Ontwerp
- ▶ Bouwhistorisch onderzoek
- ▶ Advies
- ▶ Bouwbegeleiding

Tel. 0493 - 380355
www.schamp-bouwkundigadvies.nl

RESTAURATIE - RENOVATIE - RECONSTRUCTIE - HERBESTEMMING

Lelieveld

makelaardij

de Instandhouder

-monumentenadviesburo-

- totale begeleiding van aankoop tot onderhoud
- uitgebreide opname tbv restauratie en verbouwing
- ontwerp adhv bouwhistorische waarden en wensen
- restauratieplan en omgevingsvergunning
- financiering: fiscale aftrek, laagrentende lening en subsidie
- werkschrijving en begeleiding uitvoering
- splitsen boerderijen, herbestemming en bewoning opstellen

www.instandhouder.nl | 06 10 70 87 35

Bouwhistoricus Dick Zweers aan het woord over en in de Armenhoeve.